

Aansprakelijkheid in het onderwijs

School en Wet 2022/31

In april 2019 verscheen de eerste kroniek over de aansprakelijkheid in het onderwijs, zodat het de hoogste tijd is voor een update. In deze kroniek wordt de nadien gepubliceerde rechtspraak besproken die betrekking heeft op de aansprakelijkheid van onderwijsinstellingen in het po, vo en mbo (en een enkele keer in het ho) daar waar het ongevallen, gymongevallen, pesten/misbruik/geweld, de kwaliteit van het onderwijs, toelating, schorsing en verwijdering en de privacy betreft.

1. Inleiding

Waar gehakt wordt, vallen spaanders; op de juistheid van dat spreekwoord maakt het onderwijs helaas geen uitzondering. Zo verscheen op 7 oktober 2022 bijvoorbeeld in verschillende media het bericht dat bijna zeventig studenten ten onrechte een masterdiploma zouden hebben ontvangen. De accreditatie van de door hen gevolgde studieprogramma's voldeed niet, doordat de universiteit een wetswijziging op dat punt niet had geïmplementeerd.²

Deze omissie van de universiteit zal juridisch waarschijnlijk als toerekenbare tekortkoming worden gezien, ook als deze omissie best begrijpelijk zou zijn in de specifieke omstandigheden van het geval, die ik niet ken. Studenten die zich voor een studie inschrijven, doen dat immers om een diploma te behalen en mogen dus een geaccrediteerde opleiding verwachten.³ En aangezien het verstrekken van een diploma als niet is voldaan aan de vereisten hiervoor, wordt gezien als maatschappelijk onaanvaardbaar,⁴ kunnen de studenten zich niet beroepen op zo iets als gerechtvaardigd vertrouwen om alsnog afgifte (of behoud) van het diploma te vorderen. De studenten rest waarschijnlijk vooral een vordering tot schadevergoeding, naast hopelijk de gelegenheid om via vervangende onderwijsactiviteiten en een verkort traject alsnog een (vergelijkbaar) masterdiploma te kunnen behalen.

¹ Brechtje Paijmans is advocaat in Utrecht en bijzonder hoogleraar Conflictoplossing en rechtsbescherming in het onderwijs aan de Universiteit Leiden.

² De Open Universiteit plaatste hierover inmiddels een bericht op haar website: <https://www.ou.nl/-/onvoldoende-alertheid-bij-graadverlening-in-contractonderwijs>.

³ Het ontbreken van accreditatie heeft vaker tot aansprakelijkheid van de instellingen voor hoger onderwijs geleid, met name na de invoering van het bachelor- en master-systeem; vgl. B.M. Paijmans, *De zorgplicht van scholen* (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 2013, p. 419 e.v. Zie ook van latere datum Rb. Noord-Holland 20 juni 2018, ECLI:NL:RBNHO:2018:5752 (X/Universiteit Nyenrode).

⁴ Vgl. Rb. Rotterdam 1 oktober 2008, ECLI:NL:RBROT:2008:BG2518 (X/Hogeschool Rotterdam).

Aansprakelijkheid is dus aan de orde van de dag, ook in het onderwijs. In deze kroniek zal ik de relevante rechtspraak bespreken⁵ die tussen april 2019 en september 2022 is gepubliceerd en betrekking heeft op de aansprakelijkheid van onderwijsinstellingen in het po, vo en mbo (en een enkele keer in het ho) daar waar het (§ 2) ongevallen, (§ 3) gymongevallen, (§ 4) pesten/misbruik/geweld, (§ 5) de kwaliteit van het onderwijs, (§ 6) toelating, schorsing en verwijdering en (§ 7) de privacy betreft. Ik sluit deze kroniek vervolgens af met een korte conclusie (in § 8).

2. Ongevallen

De zorgplicht van een school jegens haar leerlingen heeft volgens de civiele rechter mede betrekking op de gezondheid en de veiligheid van leerlingen. De zorgplicht ziet derhalve tevens op het – voor zover redelijkerwijs mogelijk – voorkomen van ongevallen op school.

Veel ongevallen komen voort uit het spelen door kinderen, bijvoorbeeld op het schoolplein, zoals in een arrest van het Hof Arnhem-Leeuwarden.⁶ Een groepje kleuters wil kijken of er knikkers liggen in een put, tillen het putdeksel op, maar laten het deksel weer vallen als zij geen knikkers zien liggen. Daarbij komt het deksel terecht op een pink van een van deze kleuters, met amputatieletsel tot gevolg. Zowel rechtbank als hof oordelen dat de school niet onzorgvuldig heeft gehandeld bij het houden van toezicht. De wijze van surveilleren – twee groepsleerkrachten op vijftig leerlingen – op een overzichtelijk schoolplein tijdens de pauze is niet ongebruikelijk en/of niet onverantwoord en dit wordt niet anders doordat een van de leerkrachten het schoolplein kort heeft verlaten en geen van de leerkrachten het ongeval heeft gezien. Aan een verantwoorde wijze van toezicht kan niet de eis worden gesteld dat steeds elke gedraging van een kind onmiddellijk en zo nodig tijdig kan worden gecorrigeerd, zoals regelmatig in de rechtspraak wordt overwogen als het gaat om toezicht op school. Het schoolplein op zichzelf brengt ook geen aansprakelijkheid mee, aangezien het de school daarvoor eerst kenbaar moest zijn dat het schoolplein gevaarlijk was (bijvoorbeeld doordat de school wist dat putdeksels eenvoudig konden worden opgetild en de leerlingen met putdeksels speelden), hetgeen niet komt vast te staan.

Ongevallen kunnen zich echter ook voordoen rondom de inrichting van een gebouw, zoals in een recente zaak

⁵ In deze kroniek besteed ik geen aandacht aan wetgeving, omdat de grondslag voor aansprakelijkheid en schadevergoeding niet is gewijzigd of zal wijzigen.

⁶ Hof Arnhem-Leeuwarden 19 januari 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:499 (X/Vivente, Stichting voor Christelijk Primair Onderwijs).

waarin een trap centraal staat.⁷ Een leerling uit groep 3, gehuisvest op de eerste verdieping van een Amsterdamse basisschool, klimt (met onbekend gebleven motieven) over de trapleuning en valt zo'n zes meter naar beneden. De ziektekostenverzekeraar vergoedt de ziektekosten van de behandelingen en neemt daarvoor regres op de school. De verzekeraar stelt dat groep 3 niet op de eerste verdieping van het schoolgebouw gehuisvest had mogen worden, omdat de trap met trapleuning en het aanwezige (hoge) trapgat een onverantwoord risico met zich brengt; de aantrekkingskracht van het afglijden van de leuning van de trap op 6-7 jarige kinderen is algemeen bekend. De rechtbank stelt de ziektekostenverzekeraar echter in het ongelijk. Zij overweegt dat de aanwezigheid van een trap met een trapleuning en een trapgat in zijn algemeenheid niet meebrengt dat van een gevaarzettende situatie sprake is. Trappen komen veelvuldig voor in woningen en (openbare) gebouwen, waaronder gebouwen waarin scholen zijn gehuisvest. Kinderen zijn doorgaans al op jonge leeftijd goed bekend met (het gebruik van) trappen. Kinderen van 6/7 jaar kunnen zelfstandig een trap op en af gaan. Van kinderen met die leeftijd kan en mag worden verwacht dat zij weten waarvoor een trapleuning is bedoeld, dat zij inzien dat zij niet mogen klimmen op een trapleuning en dat dit gevaarlijk is. De aanwezigheid van een trapgat maakt dat niet anders. Dit zou anders kunnen zijn als de school signalen zou hebben ontvangen van een gevaarlijke situatie, waarvan sprake zou zijn als door (andere) leerlingen van de trapleuning werd gegleden of bekend was dat zij dat van plan waren. Dan had van de school verwacht mogen worden dat zij daarop zou hebben gehandeld, maar van dergelijke omstandigheden is niet gebleken.

En ongevallen kunnen ook plaatsvinden *buiten* het schoolterrein, zoals tijdens een schooluitje.⁸ Een kleine basisschool gaat in het kader van de Koningsspelen naar de Loonse en Drunense duinen, met zo'n 85 leerlingen, zes docenten en acht ouders. De school heeft daarvoor een grote, overzichtelijke duinpan uitgezocht waar alle groepen een eigen plek krijgen voor hun spullen. Na het ochtendprogramma lunchen zij gezamenlijk in deze duinpan. Vlak voordat het signaal gaat om terug naar school te gaan, blijkt dat een aantal leerlingen uit groep 8 ongezien de duinpan heeft verlaten, een leerling in een boom is geklommen, waar hij van grote hoogte uit is gevallen. De rechtbank acht de school niet aansprakelijk voor de schade. Er was een draaiboek, dat vooraf met de leerkrachten was besproken, er was voldoende toezicht, de aan de leerlingen gegeven instructies over de duinpan waren voldoende duidelijk (de jongen wist dat hij de duinpan niet mocht verlaten) en de noodzaak tot aanvullende voorzorgsmaatregelen is niet komen vast te staan; het zou ook

te ver voeren om activiteiten zoals dit uitje, in een geheel afgeschermd gebied te laten plaatsvinden of met nog meer toezicht. Dat strookt niet met het karakter van een buitenactiviteit waar kinderen ook een zekere mate van vrijheid moeten hebben.

Van een andere orde is de casus waarin een basisschool vergeet dat er ergens achterin een stoffige kast nog twee potjes kwik staan, een overblijfsel uit vervlogen tijden toen deze stof nog werd gebruikt in het onderwijs.⁹ Gelukkig raken hierdoor geen leerlingen gewond, maar wel ontstaat er materiële schade. Een leerling uit groep 7 ontdekt de potjes kwik namelijk toevallig en neemt stiekem een potje mee. Het kwik komt uiteindelijk terecht in een gemeentelijke speeltuin, die moet worden gereinigd, met substantiële schoonmaakkosten voor de gemeente tot gevolg. Door het systeem van de wet is de jongen te jong om zelf aansprakelijk te zijn voor zijn onrechtmatige handelen (art. 6:164 BW), maar is zijn moeder risicoaansprakelijk (art. 6:169 BW). De aansprakelijkheidsverzekeraar van de moeder vergoedt daarop de schade van de gemeente, maar neemt vervolgens regres op de school, omdat hij vindt dat de school (ook) onrechtmatig heeft gehandeld. In die regresprocedure overweegt de rechtbank inderdaad dat van een school mag worden verwacht dat zij gevaarlijke stoffen op zodanige wijze bewaart dat de leerlingen die stoffen niet in handen kunnen krijgen en dat de wijze waarop deze school de potjes kwik bewaarde, hieraan niet voldoet. De vordering wordt echter alsnog afgewezen. Om succesvol regres te nemen, moet de school namelijk onrechtmatig hebben gehandeld jegens de gemeente, aangezien het de schade van de gemeente betreft waarvoor een vergoeding wordt gevorderd. En dat verband vindt de rechtbank te ver verwijderd om de vordering toe te wijzen.

3. Gymongevallen

Tijdens de gymles is de kans dat een leerling letsel oploopt door een ongeval groter dan elders in de school. Een school die gymlessen aanbiedt, heeft op dat punt dus vanzelfsprekend een substantiële zorgplicht. Na een gymongeval dient mijns inziens te worden beoordeeld of de (vak)leerkracht of docent LO die de gymles gaf, de zorg in acht heeft genomen die een redelijk bekwaam en redelijk handelend vakgenoot in gelijke omstandigheden zou betrachten.¹⁰ Dit vergt vooreerst een vakinhoudelijke beoordeling van de gymles en pas daarna een juridische via de

7 Rb. Amsterdam 26 januari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:802 (ASR/Amstelwijs).

8 Rb. Zeeland-West-Brabant 9 januari 2020, ECLI:NL:RBZWB:2020:351 (X/Stichting Bravo).

9 Rb. Noord-Nederland 13 april 2021, ECLI:NL:RBNNE:2021:2160 (Univé/Stichting Palludara).

10 Zie ten aanzien van deze toetsnorm bevestigend het recente vonnis Rb. Oost-Brabant 16 februari 2022, ECLI:NL:RBOBR:2022:466 (X/Stichting Sport Expertise Centrum).

lijn van de zogenoemde Kelderluik-factoren,¹¹ waarbij wel moet worden bedacht dat een gymles een specifiek doel dient waaraan inherent is dat kinderen bewegen en (verantwoord) hun grenzen verleggen.

De vmbo-school die een gymles geeft, waarbij een 12-jarige leerling tijdens het zaalvoetballen valt tegen een hoek van de muur van de gymzaal (met uitsparing naar het materiaalhok), wordt niet aansprakelijk geacht.¹² De rechtbank stelt voorop dat de school een veilige omgeving moet zijn waar het risico op letsel zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, moet worden voorkomen. Ook een gymles moet plaatsvinden in een veilige omgeving. Aan gymoefeningen is echter ook een bepaalde mate van gevaar verbonden. Het past bij gymoefeningen dat leerlingen hun mogelijkheden verkennen en grenzen opzoeken. De enkele mogelijkheid dat tijdens een gymles een ongeval plaatsvindt, als verwezenlijking van een aan een oefening inherent gevaar, leidt er daarom niet zonder meer toe dat sprake is van onzorgvuldig en daarmee onrechtmatig handelen. Van een docent lichamelijke opvoeding kan worden verwacht dat hij tijdens de gymles veiligheidsmaatregelen treft om het risico van een ongeval en de gevolgen daarvan zoveel mogelijk te beperken, maar met de te nemen veiligheidsmaatregelen mag de ontwikkeling van de leerlingen niet teveel worden beknod. Er is dus een spanningsveld tussen enerzijds de gewenste ontwikkeling van leerlingen op lichamenlijk, cognitief en sociaal vlak door middel van sporten en anderzijds de beoogde veiligheid. Of maatregelen aan de orde zijn, hangt af van de aard van de oefening, de ernst van de mogelijke gevolgen, de bezwaarlijkheid en gebruikelijkheid van veiligheidsmaatregelen en de kans op schade. Bij de concrete beoordeling van het geschil overweegt de rechtbank dat het voetbalspel geschikt is voor de desbetreffende leerlingen en hoewel er door de locatie van dit spel wel een kans was op een ongeval met letsel tot gevolg, leidt deze mogelijkheid van gevaar er niet toe dat het onzorgvuldig was om het voetballen daar te laten plaatsvinden. De rechtbank acht daarvoor van belang dat het aantal spelers in het veld beperkt was (3 tegen 3), dat er voldoende ruimte was, en dat niet gebleken is dat het onder deze omstandigheden veel voorkomt dat leerlingen tegen de muur oplopen. De leerlingen hadden daarnaast de instructie ontvangen om rustig te spelen en de docent LO hield toezicht.

4. Pesten, misbruik en geweld

Scholen hebben een zorgplicht voor de gezondheid en de veiligheid van hun leerlingen en daaronder valt ook de situatie dat een leerling slachtoffer wordt van pesten, misbruik of geweld.

Als de schade wordt veroorzaakt door een leerkracht, dan zal de school waarschijnlijk aansprakelijk zijn, puur en alleen omdat zij op grond van art. 6:170 BW kwalitatief aansprakelijk is voor onrechtmatig handelen van haar zogenoemde ondergeschikten. Dat deze situaties zich daadwerkelijk voordoen, blijkt helaas uit een recent voorbeeld uit de strafrechtspraak, waarin een groepsleerkracht strafrechtelijk wordt veroordeeld voor het in de klas seksueel misbruiken van leerlingen uit groep 5 en 6/7.¹³ Een ander voorbeeld, maar dan wel gesitueerd in het verleden, is een inmiddels 68-jarige man die stelt op elfjarige leeftijd, in 1964-1965, seksueel te zijn misbruikt op een internaat door een pater van het Kleinseminarie. Hij stelt daarvoor de Congregatie aansprakelijk, maar zijn vordering wordt afgewezen omdat de Congregatie zich succesvol beroept op verjaring van deze vordering.¹⁴

Als de schade wordt veroorzaakt door een medeleerling is de vordering ingewikkelder. In tegenstelling tot haar werknemers is de school immers niet risicoaansprakelijk voor schadeveroorzakend gedrag van haar leerlingen. Verder vindt de situatie opzettelijk plaats en bewust buiten het zicht van de school. Vanzelfsprekend hebben scholen ook dan een zorgplicht, zoals sinds 2015 ook neergelegd in art. 4c WPO, art. 3b WVO en art. 5a WEC, maar aangezien deze zorgplicht een inspanningsverplichting is (met uitzondering van het maken van een veiligheidsbeleid, dat wel als een resultaatsverbintenis kan worden aangemerkt) en de desbetreffende gevaarssituaties niet vaak vooraf kenbaar zijn voor de school, wordt aansprakelijkheid van de school niet snel aangenomen. In de WEB is een dergelijke zorgplicht voor de veiligheid op school niet expliciet neergelegd,¹⁵ maar dat doet mijns inziens niet af aan de zorgplicht die ter zake toch rust op mbo-scholen. In deze kroniek-periode zijn geen uitspraken gepubliceerd op dit terrein, zodat ik voor het toetsingskader bij pesten, misbruik en geweld terugverwijs naar de in 2019 gepubliceerde kroniek.

11 Voortkomend uit HR 5 november 1965, ECLI:NL:HR:1965:AB7079, NJ 1966/136 m.nt. G.J. Scholten (*Kelderluik*) zijn dit: (i) de mate van waarschijnlijkheid waarmee de niet-inachtneming van de vereiste oplettendheid en voorzichtigheid kan worden verwacht, (ii) de hoegrootheid van de kans dat daaruit ongevallen ontstaan, (iii) de ernst die de gevolgen daarvan kunnen hebben en (iv) de mate van bezwaarlijkheid van de te nemen veiligheidsmaatregelen.

12 Rb. Midden-Nederland 10 november 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:6615.

13 Rb. Midden-Nederland 11 december 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:5402.

14 Hof 's-Hertogenbosch 13 juli 2021, ECLI:NL:GHSHE:2021:2189 (*X/Nederlandse Provincie van de Congregatie van de Heilige Geest*), in hoger beroep tegen Rb. Limburg 16 januari 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:235.

15 In art. 8a.2.2 lid 3 sub k WEB wordt wel geregeld dat de studentenraad instemmingsbevoegdheid heeft met betrekking tot voorgenomen beslissingen van het bevoegd gezag ten aanzien van 'de regels op het gebied van veiligheid, gezondheid en welzijn voor zover deze de studenten en vavo-studenten betreffen'.

5. Kwaliteit van het onderwijs

Scholen hebben vanzelfsprekend – en juist – ook een zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs. Ouders, leerlingen en studenten die klagen over de tekortschietende zorg van een school vorderen doorgaans een vergoeding voor studievertraging, omdat de leerling of student door toedoen of nalaten van de school een jaar langer over de opleiding doet of de opleiding zonder diploma heeft verlaten. Deze geschillen ontstaan in uiteenlopende situaties, bijvoorbeeld bij onenigheid over de passendheid van onderwijs, te weinig begeleiding tijdens ziekte of een stage, et cetera. De maatstaf die de meeste rechters ter zake hanteren, en die mijns inziens juist is, is de maatstaf die bekend is uit de beroepsaansprakelijkheid, waarbij de vraag wordt beantwoord of de beroepsbeoefenaar heeft gehandeld met ‘de zorgvuldigheid van een redelijk bekwame en redelijk handelend vakgenoot’. Het is steeds de vraag hoe ver deze zorgplicht reikt, die namelijk als inspanningsverplichting (en niet als resultaatsverbintenis) moet worden gekwalificeerd. En vervolgens is er een substantieel struikelblok vanuit het perspectief van leerlingen en studenten, omdat voor een toewijsbare vordering ook moet komen vast te staan dat er daadwerkelijk schade is geleden. Daarvoor moet worden onderzocht of de leerling/student (of ouders) in de hypothetische situatie zonder de zorgplichtschending géén schade zou hebben opgelopen; en dat blijkt vaak (ook) lastig.¹⁶

In een geschil over passend onderwijs krijgt een vader die vergoeding vordert voor het lesgeld van een particuliere school waarvoor hij zijn twee zoons (de een eenorig; de ander hoogbegaafd) wil inschrijven, ongelijk.¹⁷ De oorspronkelijke (Rijksbekostigde) school had voor de beide zoons een OPP vastgesteld, maar voor de hoogbegaafde zoon met bepaalde gedragsproblematiek achtte de school zich op enig moment handelingsverlegen en stelde zij voor om hem in de reboundvoorziening te plaatsen, waarna de zoon de school niet meer bezocht. Een klacht van de ouders over de reboundvoorziening slaagt. Nadat de school het advies van de klachtencommissie overneemt, ontstaat een nieuw geschil, met name omdat de vader zijn zoons wil laten overstappen naar een andere, particuliere school waarvoor het samenwerkingsverband de kosten zou moeten dragen, zo meent hij. Een aansprakelijkstelling volgt en, na afwijzing van aansprakelijkheid door het

bevoegd gezag, ook een kort geding procedure met vergoeding van deze kosten als inzet. De rechtbank stelt de zorgplicht van de school uit de Wet passend onderwijs voorop, maar wijst de vordering van de vader tot betaling van de kosten voor de particuliere school af, omdat art. 99 WVO in de weg staat aan het bieden van onderwijs op een particuliere school met inzet van Rijksbekostiging, waarbij de school mede had gewezen op het advies van de Onderwijsraad d.d. 8 november 2019 en de daarop volgende kamerbrief d.d. 5 februari 2020 van de Minister. Als het zou gaan om inkoop van particulier onderwijs waarbij de kinderen als leerlingen ingeschreven zouden blijven, zou dit misschien anders kunnen zijn, maar de vader wilde zijn kinderen volledig laten overstappen naar de particuliere school. Zijn vordering tot schadevergoeding wordt ook afgewezen, nadat de rechtbank onvoldoende bewezen acht dat de school haar zorgplicht heeft geschonden. Zij heeft zich naar het oordeel van de rechtbank na het advies van de klachtencommissie voldoende ingespannen om te voorzien in de ondersteuningsbehoefte van de hoogbegaafde zoon en de vader heeft niet voldoende gemotiveerd uiteengezet waarom de voorstellen van de school niet passend zouden zijn.

Een student aan de tweejarige mbo-opleiding Handhaver Toezicht en Veiligheid maakte echter met succes verwijten aan zijn school over het begeleiden van een stage en het vinden van een nieuwe stage nadat de eerste stage voortijdig werd beëindigd door het stagebedrijf. Deze zaak haalde in juni 2022 de Hoge Raad.¹⁸ Het hof stelde in zijn arrest – dat door de Hoge Raad in stand wordt gelaten – voorop dat de onderwijsinstelling een zorgplicht heeft tegenover de student voor de kwaliteit van het onderwijs en de bijbehorende leerlingenbegeleiding en ondersteuning. De inspanning van een redelijk bekwame en redelijk handelende onderwijsinstelling moet zijn gericht op een zodanige ontwikkeling van de leerling dat deze, met zijn ontwikkelingsmogelijkheden en met de redelijkerwijs van hem te vergen inzet, in staat wordt gesteld te voldoen aan de voortgangsnormen en, uiteindelijk, met een redelijke kans van slagen de gevolgde opleiding succesvol af te ronden. Wanneer een leerling achterblijft en niet presteert zoals deze redelijkerwijs zou (moeten) kunnen, dan zal de onderwijsinstelling dit tijdig moeten onderkennen en in het kader van hetgeen in redelijkheid van haar mag worden verwacht, passende en concrete maatregelen dienen voor te stellen en/of te nemen, toegespitst op de specifieke situatie van de individuele leerling. Over het geschil overweegt het hof vervolgens dat de onderwijsinstelling niet is tekortgeschoten bij de begeleiding van de oorspronkelijke stage, maar wel bij het zich inspannen om voortijdige beëindiging van deze stage te

16 Zie hiervoor bijvoorbeeld Gerechtshof Amsterdam 8 oktober 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:3616 (*X/Onderwijsstichting Zelfstandige Gymnasia*), waarin het een leerlinge betrof die door hoofdpijnklachten in het derde en vierde leerjaar niet in staat was om het volledige vakkenpakket te volgen. Zie ook Gerechtshof Amsterdam 30 maart 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:907 (*X/Stichting Atlas College*), waarbij wel zorgplichtschendingen waren vastgesteld (zoals onzorgvuldige communicatie door de zorgcoördinator, onzorgvuldigheid bij het doen van een AMK-melding en onzorgvuldigheid bij het afnemen van een ‘Sociaal Emotionele Vragenlijst’), maar oordeelde zowel rechtbank als hof dat daardoor geen schade was ontstaan.

17 Rb. Zeeland-West-Brabant 30 september 2021, ECLI:NL:RBZWB:2021:7038 (*X/Vereniging Ons Middelbaar Onderwijs*).

18 HR 23 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:821 (*X/Stichting Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie Oost-Gelderland*), waarin de Hoge Raad op grond van art. 81 RO het arrest van het hof in stand liet: Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 december 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:10680.

voorkomen en ook bij het vinden van een nieuwe stageplaats nadat de eerste stage voortijdig werd beëindigd (waarbij de instelling ten onrechte ervan uitging dat de student zou stoppen met zijn studie nadat deze had verzocht om afgifte van een instellingsverklaring). De instelling werd aansprakelijk geacht voor de schade van de student als gevolg van de studievertraging.

De studente aan een mbo-kappersopleiding die een jaar langer over haar studie deed en verschillende verwijten maakte aan haar onderwijsinstelling, werd door de Rotterdamse rechtbank echter in het ongelijk gesteld.¹⁹ Haar stelling dat er te veel lessen waren uitgevallen, werd gepasseerd nadat de instelling aantoonde dat zij had voldaan aan de wettelijke norm voor onderwijstijd als vervat in art. 8.5a.11 WEB. Over de stelling dat de studente onvoldoende ondersteuning van de school had ontvangen, overweegt de rechtbank dat de onderwijsinstelling een ondersteuningsplan had gemaakt en de studente onvoldoende had gesteld om aan te nemen dat de school de daarin opgenomen ondersteuning niet had geboden. De verwijten die de studente maakte over de stagebegeleiding – aangezien zij van haar stagebedrijf alleen maar de vloeren moest vegen en handdoeken moest opvouwen en niet werd ingezet op de praktijkonderdelen die zij nog moest halen – worden gepasseerd omdat de school uitgebreid uiteenzet dat – samengevat – de zelfstandigheid en het verantwoordelijkheidsgevoel van de studente tekortschoot.

En een zaak van elf studenten aan een particuliere instelling voor hoger onderwijs kwam als een nare boemerang naar hen terug.²⁰ Daar waar de rechtbank hun vordering tot schadevergoeding namelijk afwijst, wijst zij de vordering van de onderwijsinstelling in reconventie, tot betaling van resterende bedragen aan collegegeld, wel toe. Mogelijk hebben de studenten hoger beroep ingesteld; dat is mij niet bekend. Het betrof een particuliere onderwijsinstelling die vierjarige hbo-opleidingen aanbood op het gebied van evenementenmanagement, hotelmanagement en international business & entrepreneurschap waarvoor in totaal ruim € 40.000,= collegegeld moest worden betaald. De studenten vonden dat de kwaliteit van de opleiding tekortschoot, ontbonden op enig moment de onderwijsovereenkomst en vorderden terugbetaling van de betaalde lesgelden alsook schadevergoeding voor opgelopen studievertraging. De rechtbank wijst deze vorderingen af. Hoewel er zeer lovende brochures waren gebruikt, was er geen sprake van misleidende handelspraktijken. Er

was volgens de rechtbank evenmin sprake van dwaling, waarbij zij overweegt dat eventuele begeleiding die ondermaats was omdat fysieke lessen en stages niet door konden gaan vanwege de COVID-19 pandemie en de daarmee samenhangende maatregelen, niet tot dwaling kan leiden omdat dit een door geen van partijen voorzienbare later opgekomen overmachtssituatie betreft. De overige verwijten over het onderwijs en de begeleiding die de studenten aan de school maken, slagen niet om een juridisch-technische reden. De brief waarmee de studenten de overeenkomst ontbonden, was namelijk de eerste keer dat zij hun klachten schriftelijk aan de school kenbaar maakten, terwijl het systeem van de wet vereist dat iemand eerst een ingebrekestelling stuurt, waarin de mogelijkheid wordt geboden om alsnog correct na te komen, en pas daarna een geslaagd beroep kan doen op ontbinding. In reconventie worden de vorderingen van de school tot betaling van de resterende bedragen aan collegegeld wel toegewezen, maar worden de vorderingen tot betaling van een 'annuleringsfee' afgewezen, omdat de algemene voorwaarde waarin deze is neergelegd als onredelijk bezwarend wordt geacht nu de annuleringsfee altijd 35% bedraagt, onafhankelijk van het moment waarop wordt opgezegd.

6. Toelating, schorsing en verwijdering

Als een school onzorgvuldig handelt bij de (niet) toelating, bij schorsing of verwijdering, dan kan zij aansprakelijk zijn voor de schade die daardoor ontstaat, zoals bijvoorbeeld gebeurde in de oudere 'bootfakkel-zaak'. Die zaak draaide om een leerling die door zijn vo-school werd verwijderd vanwege betrokkenheid bij het afsteken van een bootfakkel in het trappenhuis van de school. In kort geding werd geoordeeld dat verwijdering een te zware maatregel was en de leerling weer tot de school moest worden toegelaten;²¹ in een aparte bodemprocedure werd geoordeeld dat de onterechte verwijdering kwalificeerde als onrechtmatige daad en werd de school veroordeeld tot betaling van schadevergoeding.²²

Welke verantwoordelijkheid heeft een school na aanmelding van een kind bij een school? Die vraag stond centraal in een casus waarin een vmbo-leerling voor wie in de zomer na zijn tweede leerjaar een TLV was afgegeven. Toen de leerling na een ruzie op de eerste schooldag van het derde leerjaar thuis bleef, meldde zijn moeder hem op 7 september aan bij een vso-school, die hem op 16 november toeliet, maar nog geen fysieke plaats voor hem had op school. Op 11 februari startte hij deels op school en deels thuis en in april volledig op school. De klacht van de moeder bij de LKC slaagde. Haar vordering tot schadevergoe-

19 Rb. Rotterdam 21 april 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:4476 (*X/Stichting Opleidingscentrum Zuid-Holland-Zuid*).

20 Rb. Rotterdam 13 juli 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:5710. In het vonnis Rb. Midden-Nederland 18 oktober 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:5040 werd een particuliere vo-school aangesproken voor schadevergoeding, maar oordeelde de rechtbank dat de school aan de op haar rustende inspanningsverplichting had voldaan, in het kader waarvan zij persoonlijk onderwijs en individuele begeleiding had geboden.

21 Rb. Haarlem 16 april 2008, ECLI:NL:RBHAA:2008:BD0171 (*X/Stichting Katholiek Onderwijs Volendam*).

22 Rb. Haarlem 25 november 2009, ECLI:NL:RBHAA:2009:BK5218 (*X/Katholiek Onderwijs Volendam*).

ding bij de rechtbank, voor een jaar studievertraging, werd evenwel afgewezen.²³ De rechtbank stelt vast dat de leerling tót de toelating nog was ingeschreven op zijn oorspronkelijke vmbo-school en dat de moeder niet aan de vso-school had gemeld dat de leerling thuis zat. De rechtbank overweegt voorts dat de vso-school na de toelating in november wel voortvarender had moeten handelen, ook nu de klassen vol zaten en het vaststellen van een rooster maatwerk was. De rechtbank laat echter in het midden of de vso-school om die reden haar civielrechtelijke zorgplicht heeft geschonden, omdat het causaal verband tussen de eventuele zorgplichtschending en de schade (doubleren) niet is komen vast te staan, onder meer omdat de leerling aan het begin van het schooljaar al een achterstand van twee maanden had doordat hij thuis had gezeten.

Een mbo-student die in zijn tweede jaar van de tweejarige opleiding sport en bewegingsbegeleider werd verwijderd vanwege zijn tekortschietende studiehouding kreeg in twee instanties ongelijk toen hij schadevergoeding vorderde van de school.²⁴ De student had in zijn eerste jaar al twee waarschuwingsbrieven gehad over zijn te omvangrijke absentie en kreeg in het najaar van zijn tweede jaar meerdere aanvullende brieven en gesprekken over – samengevat – zijn studiehouding (die deels werd gemonitord door middel van ‘kruisjes’), resulterend in de (voorgenomen) verwijdering van de student. Na een dreiging met een kort geding procedure laat de school de student weer tot het onderwijs toe, waarna de student het studiejaar erna alsnog zijn opleiding met een diploma afrondt. Hij heeft dan een jaar studievertraging die hij wijt aan zijn school. Het hof stelt in verband met de zogenoemde ‘kruisjes’ voorop dat het ROC de bevoegdheid toekomt om volgens haar ongewenst gedrag van deelnemers als zodanig te kwalificeren en om daaraan de gevolgen te verbinden die zij nodig acht. In verband hiermee mag van het ROC worden verwacht dat zij duidelijke regels stelt inzake het gedrag dat zij van de deelnemers verwacht en dat zij deze regels tijdig en deugdelijk bekend maakt. Daarnaast mag van het ROC worden verwacht dat zij bij de handhaving van de gestelde regels zorgvuldig te werk gaat en daarbij de vastgestelde procedures naleeft. Ervan uitgaande dat aan deze eisen wordt voldaan, is het optreden tegen ongewenst geacht gedrag van de deelnemers in uitgangspunt voorbehouden aan het ROC en dient de rechter zich te beperken tot een marginale toetsing, in die zin dat hij nagaat of het ROC in redelijkheid tot haar beslissing ter zake is kunnen komen. Aangezien de student de juistheid van het merendeel van de ‘kruisjes’ niet betwist en in het licht van de aard van deze kruisjes (het vergeten van boeken, het niet maken van huiswerk, et cetera) oordeelt het

hof dat het ROC in redelijkheid heeft kunnen besluiten om de kruisjes toe te kennen en te handhaven, en – na weging van de feitelijke omstandigheden – dat het ROC in redelijkheid heeft kunnen besluiten de onderwijsovereenkomst met de student te ontbinden. Daarbij acht het hof relevant dat de studieresultaten van de student zodanig waren dat hij binnen de gestelde termijn onmogelijk het tweede leerjaar had kunnen halen.

Een andere mbo-student die werd verwijderd, maar dan vanwege doodsbedreiging aan het adres van een docent, krijgt ook ongelijk als hij schadevergoeding vordert vanwege een gesteld onterechte verwijdering.²⁵ Het betreft een student met PDD-NOS die in augustus 2014 startte met een mbo-opleiding niveau 4. In december 2015 werd een begeleidingsplan opgesteld; in het voorjaar van 2016 raakte de student depressief en ontwikkelde hij een angststoornis waarvoor hij onder psychiatrische begeleiding was. Nadat hij in september 2016 overstapte naar een niveau 3 opleiding en er een nieuw begeleidingsplan werd opgesteld, klaagde in november 2016 een mede-studente dat de student haar zou hebben lastig gevallen en racistisch zou hebben bejegend. Naar aanleiding van deze klacht besliste de school dat de student die dag niet welkom was in de klas en vond er een gesprek plaats, waarin de student tegen de loonbaanadviseur schreeuwde: *‘Behandeling? Een Tbs-behandeling bedoel je? Ik zal ze vermoorden’*. De school deed aangifte en besloot tot verwijdering van de student. De student werd strafrechtelijk schuldig verklaard aan bedreiging, zonder oplegging van straf, waarbij het strafhof overwoog dat de student in ernstige mate te kampen heeft met PDD-NOS waardoor hij niet altijd in staat is om complexe situaties te begrijpen en daarin adequaat te handelen. De student heeft geprobeerd om zijn opleiding te vervolgen op een andere mbo-school, maar dat is niet gelukt; hij ontvangt een Wajong-uitkering op basis van volledige arbeidsongeschiktheid. De student vordert in de civiele procedure schadevergoeding voor een jaar studievertraging als gevolg van de volgens hem onterechte verwijdering. Deze vordering wordt in twee instanties afgewezen. Het hof overweegt dat de doodsbedreiging kwalificeerde als ‘ernstig wangedrag’ dat in de algemene voorwaarden bij de onderwijsovereenkomst is opgenomen als grondslag voor verwijdering. De stelling van de student dat de verwijdering onrechtmatig was in het licht van de overige omstandigheden van zijn geval (zoals psychische problematiek) en de tekortschietende begeleiding van de student door de school, wordt gepasseerd.

23 Rb. Amsterdam 26 februari 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:857 (X/Stichting Orion).

24 Hof 's-Hertogenbosch 25 augustus 2020, ECLI:NL:GHSHE:2020:2642 (X/Stichting BVE Zuid-Limburg) in hoger beroep op Rb. Limburg 6 februari 2019, ECLI:NL:RBLIM:2019:1085.

25 Hof Arnhem-Leeuwarden 18 mei 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:4757 (X/Stichting Christelijk Regionaal Opleidingen Centrum Noord- en Oost Nederland (het Alfa-College)).

7. Privacy en AVG

Nieuw in de zaken over aansprakelijkheid in het onderwijs is een privacy-kwestie. Een kind over wie in het leerlingvolgsysteem (lvs) bevindingen van de leerkracht (van basisschool A) waren opgenomen over haar houding en gedrag, werd niet toegelaten tot basisschool B, waar de ouders het kind aanmeldden na een conflict met basisschool A en een door basisschool A aan basisschool B verstrekt onderwijskundig rapport. De ouders vorderen van basisschool A verwijdering van alle gegevens van het kind uit het lvs; zij stellen daarnaast de school aansprakelijk voor de schade door verstrekking van het onderwijskundig rapport aan basisschool B. Zowel rechtbank als hof stellen de ouders in het ongelijk. Naar het oordeel van het hof is de verwerking van de persoonsgegevens rechtmatig, kort gezegd omdat de verwerking noodzakelijk is om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op basisschool A rust, zoals neergelegd in art. 6 lid 1 onder c AVG en art. 8 WPO. Dit is niet beperkt tot vorderingen op het gebied van de Nederlandse taal, rekenen en wiskunde, maar mag ook inzicht geven in de vorderingen van een leerling op het gebied van de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling en op andere gebieden. Datzelfde geldt voor het onderwijskundig rapport waarvoor in art. 42 WPO en art. 5 Besluit uitwisseling leer- en begeleidingsgegevens de wettelijke grondslag is gegeven.²⁶

8. Conclusie

De aard en omvang van de aansprakelijkheid van scholen – en de daarbij aan te leggen toetsingsmaatstaven – zijn de laatste jaren niet wezenlijk veranderd. Het aantal gepubliceerde zaken over ongevallen, gymongevallen en pesten/misbruik/geweld lijkt ook niet te zijn toegenomen. Dat is echter anders voor geschillen over de kwaliteit van het onderwijs, en dan met name daar waar het scholen in het mbo en hoger onderwijs betreft. Uitspraken over het hoger onderwijs vallen weliswaar buiten het bestek van deze kroniek en heb ik hierin ook niet besproken, maar daarbij valt op dat scholen vaker aansprakelijk worden geacht dan in andere sectoren. Dat is overigens niet iets van de laatste drie jaren, maar speelt al langer. Het is niet ondenkbaar dat de verwijten over een mbo, hbo of universitaire studie eenvoudiger te concretiseren en te toetsen zijn dan bij de andere sectoren, waar een verwijt dat een school kwalitatief onvoldoende onderwijs of ondersteuning heeft geboden, toch moeilijker handen en voeten te geven is. Of dat altijd terecht is, is de vraag.

²⁶ Hof 's-Hertogenbosch 12 mei 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:1511 in hoger beroep van Rb. Oost-Brabant 2 november 2021, ECLI:NL:RBOBR:2021:5776 (X/Stichting Signum).